

# Mladá veda

## Young Science

Špeciálne vydanie

# Mladá veda

## Young Science

### MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 4, ročník 14., špeciálne číslo vydané v auguste 2026

ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP

Kontakt: [info@mladaveda.sk](mailto:info@mladaveda.sk), tel.: +421 908 546 716, [www.mladaveda.sk](http://www.mladaveda.sk)

Fotografia na obálke: V lese. © Branislav A. Švorc, [foto.branisko.at](http://foto.branisko.at)

### REDAKČNÁ RADA

*prof. Ing. Peter Adamišín, PhD.* (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

*doc. Dr. Pavel Chromý, PhD.* (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

*prof. Dr. Paul Robert Magocsi* (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

*Ing. Lucia Mikušová, PhD.* (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

*doc. Ing. Peter Skok, CSc.* (Ekomos s. r. o., Prešov)

*Mgr. Monika Šavelová, PhD.* (Katedra translatológie, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra)

*prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D.* (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

*prof. PhDr. Peter Švorc, CSc.*, predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

*doc. Ing. Petr Tománek, CSc.* (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

*doc. Mgr. Michal Garaj, PhD.* (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

### REDAKCIA

*Mgr. Branislav A. Švorc, PhD.*, šéfredaktor (Inštitút pre vedu, kultúru a spoločenský rozvoj)

*Mgr. Martin Hajduk, PhD.* (Banícke múzeum, Rožňava)

*PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD.* (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

*RNDr. Richard Nikischer, Ph.D.* (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

*PhDr. Veronika Trstianska, PhD.* (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSŠ UKF, Nitra)

*Mgr. Veronika Zuskáčová* (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

### VYDAVATEĽ

Inštitút pre vedu, kultúru a spoločenský rozvoj

IČO: 57728038, Bajkalská 12B, 080 01 Prešov, Slovensko

v spolupráci s vydavateľstvom UNIVERSUM-EU, spol. s r. o.

# MEDIÁCIA RODINNÝCH SPOROV AKO DIFERENCOVANÝ NÁSTROJ SOCIÁLNEJ PRÁCE

FAMILY-CONFLICT MEDIATION AS A DIFFERENTIATED TOOL OF SOCIAL WORK

**Dáša Schvarzbacherová, Jana Vallová, Martina Štepanovská<sup>1</sup>, Veronika Rohaľ<sup>2</sup>**

Dáša Schvarzbacherová študovala sociálnu prácu v magisterskom stupni na Inštitúte sociálnej práce a ošetrovateľstva MUDr. Pavla Blahu v Skalici, ktorý je pracoviskom Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave. Odborne sa orientuje na možnosti využitia mediácie v rodinách zasiahnutých konfliktom a na presadzovanie záujmov maloletého dieťaťa. Martina Štepanovská je absolventkou studijného programu Sociálna práca na Inštitúte ošetrovateľstiev a sociálnej práce MUDr. Pavla Blahu ve Skalici, Vysoké školy zdravotníctví a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave. Odborne sa zameriava na dostupnosť a kvalitu pobytových sociálnych služieb pre seniory. Jana Vallová a Veronika Rohaľ pochádzajú z Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave. Vo svojej téme sa venujú problematike sociálnej podpory so špecifickými cieľovými skupinami.

Dáša Schvarzbacherová is enrolled in the master's programme in Social Work at the Institute of Social Work and Nursing of MUDr. Pavol Blaho in Skalica, St. Elizabeth University of Health and Social Work in Bratislava. Her academic interests concern the use of mediation in conflicted families and the safeguarding of children's best interests. Martina Štepanovská is a graduate of the Social Work programme at the Institute of Nursing and Social Work of MUDr. Pavol Blaho in Skalica, St. Elizabeth University of Health and Social Work in Bratislava. Her professional focus is the accessibility and quality of residential social services for older people. Jana Vallová and Veronika Rohaľ are from St Elizabeth's University of Health and Social Work in Bratislava. Their research focuses on the issue of social support for specific target groups.

## Abstract

The study examines the use of mediation in resolving family conflicts. It draws on selected cases and the experiences of social workers, a mediator, and parents. The findings indicate that mediation can improve communication, encourage cooperation, and help the parties reach an

---

<sup>1</sup> Adresa pracoviska: Mgr. et. Mgr. Dáša Schvarzbacherová (absolvent), doc. JUDr. Jana Vallová, PhD. et. PhD., PhD. Martina Štepanovská, PhD., Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, Inštitút sociálnej práce a ošetrovateľstva MUDr. Pavla Blahu, Katedra sociálnej práce bl. Jána Havlíka, Potočná 58, 909 01 Skalica

Email: [dasa.schvarzbacherova@gmail.com](mailto:dasa.schvarzbacherova@gmail.com), [vallova@vssvalzbety.sk](mailto:vallova@vssvalzbety.sk), [stepanovska@zpssi.sk](mailto:stepanovska@zpssi.sk)

<sup>2</sup> Adresa pracoviska: PhDr. Mgr. Veronika Rohaľ, Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, n. o., Námestie 1. mája č. 1, 810 00 Bratislava

E-mail: [veronika.v.pasa@gmail.com](mailto:veronika.v.pasa@gmail.com)

agreement. In more serious conflicts, it can also help identify risks and the need for further professional support. Its importance therefore lies not only in reaching an agreement but also in protecting the child's best interests and selecting an appropriate approach to conflict resolution. Cooperation among parents, mediators, and child protection professionals is essential.

Key words: family mediation, social-work intervention, parental dispute, child welfare, best interests of the child, multiple-case research

### **Abstrakt**

Štúdia sa zaoberá využitím mediácie pri riešení rodinných konfliktov. Vychádza z analýzy vybraných prípadov a skúseností sociálnych pracovníkov, mediátora a rodičov. Výsledky ukazujú, že mediácia môže podporiť komunikáciu, spoluprácu a dosiahnutie dohody. V závažnejších konfliktoch pomáha najmä rozpoznať riziká a potrebu ďalšej odbornej pomoci. Jej význam preto nespočíva iba v uzatvorení dohody, ale aj v ochrane záujmov dieťaťa a vo výbere vhodného postupu riešenia konfliktu. Dôležitá je pritom spolupráca rodičov, mediátora a odborníkov v oblasti ochrany detí

Kľúčové slová: rodinná mediácia, intervencia sociálnej práce, rodičovský spor, ochrana dieťaťa, najlepší záujem dieťaťa, viacnásobná prípadová štúdia

### **Úvod**

Rodina predstavuje základné sociálne prostredie, v ktorom sa formujú vzťahy, hodnoty, sociálne roly a pocit bezpečia jednotlivých členov. Jej fungovanie je založené na vzájomnej komunikácii, spolupráci, emocionálnej podpore a schopnosti reagovať na meniace sa životné podmienky. Rodinný systém však nie je nemenný. Počas svojho vývoja prechádza rôznymi etapami a záťažovými situáciami, medzi ktoré patrí narodenie dieťaťa, zmena ekonomických podmienok, ochorenie člena rodiny, rozchod alebo rozvod rodičov. Takéto zmeny môžu narušiť dovtedajšiu rovnováhu a viesť ku konfliktom.

Nezhody medzi členmi rodiny nemusia samy osebe znamenať poruchu jej fungovania. Konflikt môže mať aj konštruktívny význam, pretože upozorňuje na rozdielne potreby, očakávania a postoje jednotlivých členov. Ak sa rieši otvorenou komunikáciou a rešpektujúcim spôsobom, môže viesť k úprave rodinných pravidiel a k vytvoreniu funkčnejších vzťahov. Riziko vzniká najmä vtedy, keď sa konflikt dlhodobo stupňuje, rodičia nedokážu oddeliť partnerské nezhody od svojich rodičovských povinností a dieťa sa priamo alebo nepriamo zapája do ich sporu.

Dlhodobý rodičovský konflikt môže narušiť stabilitu rodinného prostredia a nepriaznivo ovplyvniť emocionálne a sociálne fungovanie dieťaťa. Dlhodobý rodičovský konflikt môže narušiť stabilitu rodinného prostredia a nepriaznivo ovplyvniť emocionálne a sociálne fungovanie dieťaťa (Pekarová et al., 2026). Dieťa môže byť vystavené hádkam, neistote, protichodným požiadavkám alebo tlaku, aby sa priklonilo k jednému z rodičov. Môže sa ocitnúť v konflikte lojality, preberať zodpovednosť za situáciu dospelých alebo byť využívané ako prostriedok vzájomného boja. Takéto podmienky môžu viesť k pocitom viny, úzkosti, strachu, hnevu alebo bezmocnosti. Emery (2012) upozorňuje, že pretrvávajúca hostilita medzi rodičmi môže dieťa zaťažovať výraznejšie než samotný rozchod alebo rozvod.

Rodinný konflikt preto nemožno posudzovať iba ako súkromný spor medzi dospelými. V situáciách, v ktorých sú prítomné maloleté deti, nadobúda aj sociálny a ochranný rozmer. Sociálna práca sa zameriava na posúdenie potrieb dieťaťa, podporu rodičovských kompetencií a hľadanie možností, ktoré pomôžu zmierniť dôsledky konfliktu. Jej úlohou je súčasne podporovať rodinu a rozpoznávať situácie, v ktorých je potrebné zasiahnuť v záujme ochrany dieťaťa. Táto dvojité funkcia si vyžaduje citlivé vyvažovanie medzi pomocou, kontrolou a rešpektovaním zodpovednosti rodičov.

Jednou z možností riešenia rodinných sporov je mediácia. Predstavuje mimosúdny spôsob riešenia konfliktu, pri ktorom účastníkom pomáha neutrálna a nestranná tretia osoba – mediátor. Mediátor nerozhoduje o výsledku sporu a neurčuje, ktorá zo strán má pravdu. Vytvára podmienky na bezpečnú komunikáciu, pomáha pomenovať záujmy a potreby účastníkov a podporuje ich pri hľadaní vzájomne prijateľného riešenia. Zodpovednosť za obsah dohody zostáva na samotných účastníkoch mediácie (Holá, 2011; Roberts, 2014).

Medzi základné princípy mediácie patria dobrovoľnosť, dôvernitosť, nestrannosť mediátora, rovnosť účastníkov a ich aktívna účasť na riešení sporu. Dodržiavanie týchto princípov je dôležité najmä v rodinných konfliktoch, ktoré bývajú sprevádzané silnými emóciami, narušenou dôverou a nerovnováhou medzi stranami. Mediátor preto nepracuje iba s obsahom sporu, ale aj so spôsobom komunikácie. Pomáha účastníkom oddeliť partnerský konflikt od rodičovských povinností a upriamiť pozornosť na praktické otázky starostlivosti o dieťa. Rodinná mediácia môže plniť viacero vzájomne súvisiacich funkcií. Dohodotvorná funkcia spočíva v podpore účastníkov pri vytvorení konkrétnej a realizovateľnej dohody. Komunikačná funkcia sa prejavuje obnovovaním vecného dialógu a znižovaním nepriateľských prejavov. Stabilizačná funkcia smeruje k upokojeniu rodinnej situácie a k vytvoreniu predvídateľnejších podmienok pre dieťa. Preventívna funkcia spočíva v obmedzovaní ďalšieho stupňovania konfliktu. Mediácia môže mať aj diagnostický význam, pretože počas procesu umožňuje rozpoznať bariéry spolupráce, nereálne očakávania, nerovnováhu moci alebo okolnosti, ktoré znemožňujú pokračovať v konsenzuálnom riešení.

Hodnotu rodinnej mediácie preto nemožno posudzovať výlučne podľa toho, či účastníci podpísali dohodu. Aj proces, ktorý sa dohodou neskončí, môže pomôcť objasniť povahu konfliktu, pomenovať potreby jednotlivých členov rodiny a určiť vhodnejší spôsob ďalšej intervencie. Odborne vedená mediácia môže rodičom umožniť lepšie porozumieť dôsledkom ich konania, zamerať sa na potreby dieťaťa a realisticky posúdiť vlastnú pripravenosť spolupracovať. Zároveň môže ukázať, že participatívne riešenie už nie je bezpečné alebo postačujúce.

### **Mediácia v systéme sociálnoprávnej ochrany detí**

Systém sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (SPODaSK) zabezpečuje opatrenia zamerané na ochranu práv a právom chránených záujmov dieťaťa, podporu rodiny a predchádzanie nepriaznivým dôsledkom konfliktných situácií. Sociálny pracovník posudzuje životnú situáciu dieťaťa a rodiny, identifikuje rizikové a ochranné faktory, sprostredkúva odbornú pomoc a koordinuje spoluprácu zainteresovaných subjektov. K odborným východiskám posudzovania situácie dieťaťa patrí aj diagnostika jeho vzťahovej väzby

(Barabasová a Rusnáková, 2016). Pri výkone kolízneho opatrovníctva zastupuje záujmy dieťaťa v konaní, v ktorom môžu byť záujmy rodičov a dieťaťa rozdielne.

Postavenie mediátora je odlišné od postavenia sociálneho pracovníka, kolízneho opatrovníka alebo súdu. Mediátor nevykonáva dokazovanie, nepreveruje vinu účastníkov a nemá právomoc autoritatívne rozhodnúť. Jeho odborná úloha spočíva vo vedení procesu komunikácie a vyjednávania. Sociálny pracovník naproti tomu posudzuje riziká, potreby dieťaťa a primeranosť ďalších opatrení. Kutlík (2022) v tejto súvislosti zdôrazňuje potrebu jasného vymedzenia kompetencií mediátora a ostatných odborníkov.

Mediácia môže byť v systéme SPODaSK účinná najmä vtedy, keď je súčasťou koordinovanej odbornej pomoci. Spolupráca sociálneho pracovníka, mediátora, rodičov a podľa potreby aj psychológa, terapeuta, právnika alebo súdu umožňuje posudzovať rodinnú situáciu z viacerých hľadísk. Multidisciplinárny prístup zároveň pomáha predchádzať tomu, aby sa od mediácie očakávalo riešenie problémov, ktoré presahujú jej možnosti.

Základným kritériom každej intervencie musí byť najlepší záujem dieťaťa. Tento princíp nemožno chápať iba ako formálnu súčasť výslednej rodičovskej dohody. Má ovplyvňovať spôsob vedenia celého procesu, posudzovanie navrhovaných riešení aj rozhodovanie o tom, či je mediácia pre konkrétnu rodinu vhodná. Dohoda rodičov by mala rešpektovať bezpečie dieťaťa, jeho vývinové potreby, stabilitu prostredia, zachovanie významných vzťahov a praktickú realizovateľnosť dohodnutých pravidiel.

Dôležitou súčasťou ochrany najlepšieho záujmu dieťaťa je primerané zohľadnenie jeho názoru. Hlas dieťaťa možno do mediačného procesu zapojiť priamo alebo ho sprostredkovať prostredníctvom sociálneho pracovníka či iného odborne pripraveného človeka. Forma zapojenia musí zodpovedať veku, rozumovej a emocionálnej vyspelosti dieťaťa. Dieťa nesmie byť nútené rozhodovať medzi rodičmi ani preberať zodpovednosť za výsledok sporu. Participácia má posilňovať jeho právo byť vypočutý, nie zvyšovať jeho zaťaženie konfliktom dospelých (Brzobohatý, 2016; Cayer, 2022).

Mediácia však nie je vhodná pre každý rodinný spor. Bezpečný proces predpokladá dobrovoľnú účasť, základnú schopnosť komunikovať, dostatočnú rovnováhu medzi stranami a možnosť slobodne vyjadriť vlastné potreby. Závažná nerovnováha moci, násilie v blízkych vzťahoch, zastrašovanie, manipulácia, závislosť, predstieraná dobrovoľnosť alebo bezprostredné ohrozenie dieťaťa môžu tieto predpoklady narušiť. Závažná nerovnováha moci, násilie v blízkych vzťahoch, zastrašovanie, manipulácia, závislosť, predstieraná dobrovoľnosť alebo bezprostredné ohrozenie dieťaťa môžu tieto predpoklady narušiť. V takých prípadoch môže pokračovanie mediácie posilniť postavenie dominantnej strany alebo vystaviť slabšieho účastníka ďalšiemu tlaku.

Posúdenie vhodnosti mediácie by preto nemalo byť jednorazovým rozhodnutím. Rizikové okolnosti sa môžu prejaviť až v priebehu stretnutí, a preto je potrebné priebežne hodnotiť bezpečnosť, dobrovoľnosť a schopnosť účastníkov rokovať. Ak sa ukáže, že mediácia nemôže zabezpečiť spravodlivé a bezpečné podmienky, mediátor má zvážiť jej prerušenie alebo ukončenie. Následne môže byť potrebná intenzívnejšia sociálna práca, psychologická alebo terapeutická pomoc, ochranné opatrenie, trestnoprávny postup alebo rozhodnutie súdu (Holá, 2011; Tragalová, 2020).

Predmetom výskumu bolo objasniť postavenie mediácie v sociálnej práci s rodinami, ktoré sa nachádzajú v konfliktnnej situácii. Význam mediácie sa posudzoval z perspektívy sociálneho pracovníka vykonávajúceho kolízne opatrovníctvo, mediátora a rodiča. Hlavná výskumná otázka sa zamerala na to, aký význam má mediácia v sociálnej práci pri riešení rodinných konfliktov. Analýza sledovala najmä zmeny v komunikácii rodičov, podmienky priaznivého priebehu, výsledky mediácie, hranice jej využiteľnosti a dôsledky procesu pre ochranu najlepšieho záujmu dieťaťa.

### Metodika výskumu

Zvolená stratégia mala podobu kvalitatívnej viacnásobnej prípadovej štúdie. Samostatnú analytickú jednotku tvorila rodina s jedným alebo viacerými maloletými deťmi, ktorej spor riešil orgán SPODaSK a zároveň v ňom prebehol mediačný proces. Účelový výber zahŕňal štyri odlišné situácie: rozvod, spor o usporiadanie osobnej starostlivosti, dlhodobé porozvodové nepriateľstvo a konflikt previazaný s trestným konaním. Takto koncipované skúmanie neusilovalo o populačné odhady; jeho ambíciou bolo zachytiť mechanizmy a významy v konkrétnom kontexte (Hendl, 2008; Stake, 1995).

Empirický materiál tvorili pološtrukturované rozhovory s kolíznymi opatrovníkmi, mediátorkou špecializujúcou sa od roku 2019 na rodinné spory a rodičmi so skúsenosťou s mediáciou. Rozhovory pokrývali pôvod a priebeh konfliktu, skúsenosť s vedením mediácie, prípadné zmeny rodičovskej komunikácie, podporné a brzdiace okolnosti aj vplyv situácie na dieťa. Pri najviac eskalovaných sporoch sa nepodarilo získať stanovisko každého účastníka, čo zúžilo rozsah možného porovnania perspektív.

Spracovanie údajov prebiehalo v opakovaných analytických cykloch. Najprv sa prepisy členili na úseky nesúce samostatný význam. Následne sa týmto úsekom pridelovali vopred definované kódy, kódy sa združovali do širších tematických oblastí a výpovede jednotlivých aktérov sa porovnávali v rámci každého prípadu. Záverečná fáza hľadala spoločné a rozdielne vzorce naprieč štyrmi prípadmi. Ak výrok vypovedal o viacerých javoch, dostal viac kódov. Rozpory medzi respondentmi sa zachovali ako analyticky významné odlišnosti, nie ako údaje určené na zjednotenie.

| Analytická oblasť              | Kritérium zaradenia výroku                                                 | Ilustračné kódy                                                   |
|--------------------------------|----------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------|
| Kontext a závažnosť sporu      | Okolnosti, trvanie, eskalácia a spôsob, akým konflikt zasahuje dieťa.      | rozpad spolužitia; marenie kontaktu; trestné konanie              |
| Predpoklady bezpečného procesu | Znaky dobrovoľnosti, procesnej spôsobilosti a vyváženého postavenia strán. | ochota hľadať riešenie; rizikový faktor; vstupné preverenie       |
| Spôsob vedenia mediácie        | Použité postupy, usporiadanie stretnutí a súčinnosť účastníkov.            | facilitovanie dialógu; realistické hodnotenie; oddelené rokovanie |
| Posun vo vzťahovej dynamike    | Pozorovaná zmena v komunikácii a rodičovskej spolupráci.                   | zmiernenie napätia; vecnosť; pretrvávajúca blokáda                |

| Analytická oblasť              | Kritérium zaradenia výroku                                                    | Ilustračné kódy                                             |
|--------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|
| Podmienky priaznivého priebehu | Okolnosti, ktoré podporili dohodu alebo lepšiu ochranu dieťaťa.               | náhl'ad rodiča; hlas dieťaťa; medziodborová súčinnosť       |
| Dopad procesu                  | Právne, sociálne a vzťahové dôsledky mediácie pre rodinu.                     | rodičovská dohoda; stabilizácia; obnovenie hraníc           |
| Hranice použiteľnosti          | Dôvody, pre ktoré mediácia nestačila alebo musela byť nahradená iným zásahom. | prevaha jednej strany; odmietnutie účasti; rozhodnutie súdu |

Tabuľka 1 – Analytické oblasti a pravidlá kódovania

Zdroj: Autorské spracovanie výskumného materiálu

Vierohodnosť interpretácie sa opierala o porovnávanie troch profesijných a osobných uhlov pohľadu, vopred opísané pravidlá kódovania a prepojenie záverov s konkrétnymi výpoveďami. Podrobný kontext prípadov umožňuje čitateľovi posúdiť prenositeľnosť poznatkov, jednotná analytická procedúra podporuje spoľahlivosť a oddelenie dát od komentára posilňuje potvrditeľnosť (Lincoln a Guba, 1985). Účasť bola dobrovoľná a založená na informovanom súhlase. Údaje sa anonymizovali a všetky znaky umožňujúce identifikáciu rodín, miest alebo konaní sa odstránili či pozmenili.

## Výsledky

Porovnanie prípadov odhalilo súvislosť medzi mierou eskalácie a tým, akú úlohu mediácia reálne plnila. V prvých dvoch rodinách zostala zachovaná aspoň základná schopnosť rodičov premýšľať o vlastnom podiele na spore a hľadať uskutočniteľné riešenie. Mediačné stretnutia zmiernili emocionálne vyhrotenie, presunuli pozornosť od pozičných požiadaviek k bežným potrebám detí a vyústili do dohôd, ktoré neskôr potvrdil súd. V prvom prípade výrazne pomohlo, že SPODaSK sprostredkoval rodičom skúsenosť detí. V druhom prípade mediátorkino realistické preverovanie návrhov odhalilo, ktoré predstavy o starostlivosti sú prakticky udržateľné.

Tretí a štvrtý prípad charakterizovala pevná nedôvera, obranné postoje a komunikácia vedená konfrontačne alebo úplne prerušená. Výsledkom nebola dohoda. Proces napriek tomu priniesol informácie o príčinách nefunkčnej spolupráce, o oslabenej dobrovoľnosti a o bezpečnostných rizikách. V treťom prípade poskytol účastníkovi väčšiu orientáciu a oporu pri nastavovaní osobných hraníc. Vo štvrtom prípade, ktorý zahŕňal aj trestnoprávne okolnosti a prerušený kontakt rodiča s deťmi, mediácia skôr preverila hranice konsenzuálneho postupu a poukázala na potrebu rozhodovania autoritatívnym spôsobom.

| Prípad | Charakter konfliktu                            | Procesný výstup                   | Prevažujúci odborný prínos           |
|--------|------------------------------------------------|-----------------------------------|--------------------------------------|
| 1      | stredná eskalácia; rozvodová situácia          | rodičovská dohoda potvrdená súdom | tvorba dohody, upokojenie, prevencia |
| 2      | zvýšená eskalácia; usporiadanie starostlivosti | rodičovská dohoda potvrdená súdom | učenie a stabilizácia                |

| Prípád | Charakter konfliktu                         | Procesný výstup   | Prevažujúci odborný prínos                |
|--------|---------------------------------------------|-------------------|-------------------------------------------|
| 3      | vysoká eskalácia po rozvode                 | proces bez dohody | orientácia v rizikách a posilnenie hraníc |
| 4      | extrémna eskalácia s trestnoprávnou rovinou | proces bez dohody | rozpoznanie limitov a ochrana             |

Tabuľka 2 – Porovnanie priebehu a funkcie mediácie v štyroch prípadoch

Zdroj: Autorské spracovanie výskumného materiálu

Naprieč prípadmi sa teda ukázalo, že výsledok mediácie nemožno rozdeliť iba na úspech a neúspech podľa existencie podpisu. Odborný efekt sa môže prejaviť aj poklesom napätia, presnejším porozumením situácii, obnovením bezpečných hraníc, pomenovaním rizika alebo včasným zastavením procesu, ktorý prestal byť vhodný. Pri hodnotení má mať prednosť otázka, či zvolený postup zlepšil ochranu a životnú situáciu dieťaťa.

## Diskusia

Výsledky výskumu poukazujú na to, že význam mediácie pri riešení rodinných konfliktov nemožno chápať jednotne. Jej priebeh a výsledok závisia od viacerých navzájom prepojených okolností, najmä od intenzity konfliktu, ochoty rodičov spolupracovať, ich schopnosti reflektovať vlastné správanie, rovnováhy moci medzi účastníkmi a miery ohrozenia maloletého dieťaťa. Mediácia preto nepredstavuje univerzálny postup použiteľný rovnakým spôsobom v každej rodinnej situácii. Jej funkcia sa mení podľa charakteru konkrétneho prípadu.

V prípadoch nižšej alebo strednej intenzity konfliktu môže mediácia vytvárať podmienky na postupné zmiernenie napätia a obnovenie komunikácie. Rodičia nemusia na začiatku procesu prejavovať úplnú pripravenosť na dohodu. Potrebná je však aspoň minimálna ochota zúčastniť sa na rokovaní, vypočuť druhú stranu a uvažovať o možnostiach riešenia. Mediátor môže túto počiatočnú dispozíciu ďalej rozvíjať tým, že rozhovor štruktúruje, obmedzuje vzájomné obviňovanie a pomáha rodičom odlišovať partnerský konflikt od ich rodičovských povinností. Takéto zistenie zodpovedá teoretickým východiskám mediácie založenej na rozlišovaní medzi pozíciami a záujmami účastníkov. Pozície vyjadrujú konkrétne požiadavky strán, zatiaľ čo záujmy predstavujú potreby, obavy a dôvody, ktoré sa za týmito požiadavkami nachádzajú. Ak sa rodičia sústreďujú iba na presadzovanie vlastnej pozície, priestor na dohodu zostáva obmedzený. Úlohou mediátora je pomôcť im porozumieť tomu, aké potreby sa za ich návrhmi skrývajú a ktoré riešenia možno prakticky uskutočniť. Plamínek (2013) v tejto súvislosti zdôrazňuje význam prechodu od pozíčného vyjednávania k riešeniam založeným na záujmoch. Pri miernejšej eskalácii konfliktu môže mediácia plniť dohodotvornú, komunikačnú a stabilizačnú funkciu. Dohodotvorná funkcia sa prejavuje vytvorením konkrétnych pravidiel týkajúcich sa starostlivosti o dieťa, styku, odovzdávania informácií alebo riešenia každodenných situácií. Komunikačná funkcia spočíva v obnovení vecnejšieho dialógu medzi rodičmi. Stabilizačná funkcia sa prejavuje tým, že dieťa získava predvídateľnejšie prostredie a rodičia majú jasnejšie vymedzené povinnosti. Mediácia tak môže znižovať pravdepodobnosť opakovaných sporov a potrebu ďalšieho autoritatívneho rozhodovania.

Výsledky zároveň ukazujú, že samotná účasť na mediácii automaticky nezaručuje dosiahnutie dohody. Ak je konflikt výrazne eskalovaný, komunikácia môže zostať rigidná a

zaťažená nedôverou. Rodičia môžu mediačné stretnutie využívať na pokračovanie vzájomného obviňovania alebo na získanie výhody v súdnom konaní. V takých prípadoch sa oslabuje dobrovoľnosť, rovnosť účastníkov a ich skutočná pripravenosť hľadať riešenie. Ak účastník nedokáže reflektovať vlastné konanie a nepripúšťa inú interpretáciu situácie, možnosti mediátora sú obmedzené. Komunikačné techniky nemôžu nahradiť psychologickú alebo terapeutickú intervenciu ani ochranné opatrenia. Mediátor môže podporovať rozhovor, pomenovať bariéry a upozorniť na dôsledky navrhovaných riešení, nemôže však účastníka prinútiť k spolupráci alebo zmeniť hlboko zakorenené vzorce správania. Vysoká intenzita konfliktu preto nemusí znamenať iba nižšiu pravdepodobnosť dohody, ale môže meniť samotnú funkciu mediačného procesu.

### **Perspektíva dieťaťa v mediačnom procese**

Analýza zvýraznila význam detskej perspektívy pri riešení rodičovských sporov. V konfliktných situáciách sa rodičia často sústreďujú na vlastné krivdy, potreby a požiadavky. V dôsledku emocionálneho zaťaženia môžu strácať schopnosť vnímať, ako situáciu prežíva dieťa. Citlivé sprostredkovanie jeho potrieb môže rodičom pomôcť presunúť pozornosť od partnerského konfliktu k rodičovskej zodpovednosti. Zohľadnenie názoru dieťaťa však neznamená, že dieťa má rozhodovať o výsledku rodičovského sporu. Je potrebné rozlišovať medzi právom dieťaťa byť vypočuté a prenesením zodpovednosti za rozhodnutie na dieťa. Nevhodné zapojenie môže prehĺbiť konflikt lojality, zvýšiť pocit viny alebo vytvoriť tlak, aby si dieťa vybralo jedného z rodičov. Forma participácie preto musí zodpovedať veku, rozumovej vyspelosti, emocionálnemu stavu a bezpečnosti dieťaťa.

Brzobohatý (2016) a Cayer (2022) zdôrazňujú potrebu vyvažovať právo dieťaťa na participáciu s jeho právom na ochranu. V praxi to znamená, že názor dieťaťa môže byť zisťovaný priamo odborne pripravenou osobou alebo sprostredkované prostredníctvom sociálneho pracovníka, kolízneho opatrovníka či psychológa. Mediátor by mal posúdiť, či priame zapojenie dieťaťa prinesie relevantné informácie, alebo ho vystaví ďalšiemu tlaku.

Najlepší záujem dieťaťa nemožno zužovať na zachovanie kontaktu s oboma rodičmi za každých okolností. Zahŕňa tiež bezpečnosť, stabilitu, primeranosť starostlivosti, zachovanie významných vzťahov a ochranu pred násilím, manipuláciou a dlhodobým konfliktom. Rodičovská dohoda má význam iba vtedy, keď tieto potreby reálne rešpektuje a keď je možné jej ustanovenia v každodennom živote dodržiavať.

### **Význam mediácie ukončenej bez dohody**

Jedným z najvýznamnejších zistení je, že mediácia ukončená bez dohody nemusí automaticky znamenať odborné zlyhanie. Tradičné hodnotenie úspešnosti mediácie sa často sústreďuje na počet uzatvorených dohôd. Takýto ukazovateľ však nevystihuje všetky možné účinky procesu, najmä pri rodinných sporoch s vysokou mierou konfliktnosti. Aj bez výslednej dohody môže mediácia pomôcť objasniť povahu konfliktu, pomenovať prekážky spolupráce a rozpoznať nereálne očakávania účastníkov. Môže ukázať, že medzi stranami existuje závažná nerovnováha moci, že jeden z rodičov nedokáže slobodne vyjadrovať svoje potreby alebo že pokračovanie procesu zvyšuje riziko pre dieťa. V takom prípade môže mať včasné ukončenie mediácie ochranný význam.

Nie každý neukončený proces však možno považovať za prínosný. Odbornú hodnotu má najmä vtedy, keď vedie k presnejšiemu posúdeniu situácie a k výberu vhodnejšieho ďalšieho postupu. Ak sa mediácia skončí iba pre nedostatočnú prípravu, organizačné zlyhanie alebo nejasne nastavené pravidlá, nemožno jej neúspech automaticky interpretovať ako diagnostický výsledok. Hodnotenie musí vychádzať z konkrétnych okolností a z toho, či proces prispel k bezpečnosti účastníkov a ochrane dieťaťa. V tejto súvislosti je potrebné presne vymedziť pojem diagnostickej funkcie mediácie. Mediátor neurčuje klinickú diagnózu, nevykonáva sociálnu diagnostiku v rozsahu pôsobnosti orgánu SPODaSK a nerozhoduje o pravdivosti tvrdení účastníkov. Môže však posudzovať procesnú vhodnosť mediácie, schopnosť strán rokovať, mieru dobrovoľnosti a bezpečnosť ďalšieho pokračovania. Ak tieto podmienky nie sú splnené, jeho odbornou povinnosťou môže byť proces prerušiť alebo ukončiť.

Takýto postup si vyžaduje rešpektovanie dôvernosti mediácie. Informácie získané počas procesu nemožno svojvoľne poskytovať ďalším subjektom. Výmena informácií musí mať zákonný základ alebo vychádzať z informovaného súhlasu účastníkov. Výnimkou môžu byť situácie, pri ktorých právny poriadok ustanovuje oznamovaciu povinnosť alebo potrebu bezprostrednej ochrany ohrozenej osoby.

### **Spolupráca mediátora, SPODaSK a rodičov**

Výsledky podporujú význam koordinovaného modelu spolupráce mediátora, orgánu SPODaSK a rodičov. Každý z týchto aktérov má v procese odlišné postavenie a zodpovednosť. Rodičia prinášajú znalosť vlastnej rodinnej situácie a zostávajú nositeľmi rozhodnutia. Mediátor zodpovedá za kvalitu a bezpečnosť mediačného procesu. Sociálny pracovník posudzuje potreby dieťaťa, rizikové faktory a možnosti sociálnej intervencie. Účinnosť tohto modelu závisí od jasného oddelenia kompetencií. Sociálny pracovník by nemal vstupovať do úlohy mediátora, ak súčasne vykonáva kontrolnú alebo ochrannú funkciu. Mediátor zase nemá preberať právomoci kolízneho opatrovníka, terapeuta alebo súdu. Nejasné rozdelenie rolí môže u účastníkov vyvolať nedôveru a neistotu v tom, ktoré informácie zostávajú dôverné a ktoré môžu ovplyvniť ďalšie konanie.

Koordinovaná spolupráca môže prepájať podporný a ochranný rozmer sociálnej práce. Orgán SPODaSK môže identifikovať prípady, v ktorých existujú predpoklady na konsenzuálne riešenie, a sprostredkovať rodine informácie o mediácii. Mediátor môže následne preveriť procesnú vhodnosť prípadu a viesť rokovanie. Ak sa objavia okolnosti znemožňujúce bezpečné pokračovanie, rodina musí mať možnosť nadviazať na inú formu odbornej pomoci. Prípadové konferencie môžu byť vhodným nástrojom koordinácie najmä v situáciách, v ktorých sa na riešení podieľa viacero odborníkov. Ich účelom nemá byť zdieľanie celého obsahu mediácie, ale vyjasnenie kompetencií, cieľov intervencie, bezpečnostných potrieb a ďalšieho postupu. Takto nastavená spolupráca môže znižovať riziko duplicitných alebo protichodných zásahov.

### **Odporúčania pre prax**

Pred odporúčením rodiny do mediácie je potrebné systematicky posúdiť vhodnosť a bezpečnosť procesu. Vstupné preverenie by malo zahŕňať mieru dobrovoľnosti, schopnosť účastníkov komunikovať, rozdiel v ich mocenskom postavení, prítomnosť násilia alebo zastrasovania,

závislostné správanie, akútne psychické ťažkosti, manipuláciu dieťaťa a bezprostredné ohrozenie niektorého člena rodiny.

Preverovanie vhodnosti nemožno obmedziť iba na začiatok procesu. Niektoré rizikové skutočnosti sa môžu prejaviť až po vytvorení dôvery alebo počas konkrétnych rokovaní. Mediátor by preto mal priebežne vyhodnocovať, či účastníci rozhodujú slobodne, či dokážu porozumieť dôsledkom navrhovanej dohody a či pokračovanie mediácie neprehľbuje existujúcu nerovnováhu. Pracoviská SPODaSK a mediátori by mali mať dohodnuté pravidlá odovzdávania prípadov, kontaktné postupy a kritériá vhodnosti. Rovnako dôležité je vymedziť zákonné hranice poskytovania informácií a postup v prípade, ak sa počas mediácie objaví vážne ohrozenie dieťaťa alebo iného účastníka. Jasné pravidlá môžu zvýšiť dôveru klientov a zároveň obmedziť riziko nesprávneho využitia mediácie.

Profesijné vzdelávanie mediátorov by malo zahŕňať problematiku vysokokonfliktného rodičovstva, násilia v blízkych vzťahoch, nerovnováhy moci, vývinových potrieb dieťaťa, práce citlivej na traumy a etického rozhodovania. Dôležitá je aj schopnosť rozpoznať hranice vlastnej profesijnej kompetencie a včas odporučiť inú formu pomoci.

Rodičovské dohody by mali byť formulované jednoznačne, zrozumiteľne a prakticky vykonateľne. Mali by upravovať nielen základné otázky starostlivosti, ale podľa potreby aj spôsob odovzdávania informácií, riešenie zmien, komunikáciu v naliehavých situáciách a postup pri budúcich nezhodách. Neurčité alebo príliš všeobecné dohody môžu vytvárať priestor na rozdielny výklad a opätovnú eskaláciu konfliktu. Za vhodné možno považovať aj následné overenie fungovania dohody. Kontrolné stretnutie môže pomôcť identifikovať praktické problémy, upraviť nefunkčné pravidlá a predísť návratu konfliktu do pôvodnej intenzity. Takéto následné opatrenie však musí rešpektovať dobrovoľnosť účastníkov a jasne stanovený rozsah mediačnej služby.

Potrebné je tiež znižovať regionálne rozdiely v dostupnosti rodinnej mediácie. Možnosť využiť konsenzuálne riešenie by nemala závisieť od miesta bydliska, finančných možností rodiny alebo dostupnosti jediného odborníka v regióne. Rozšírenie dostupných služieb musí byť sprevádzané kontrolou odbornej kvality a jednotnými štandardmi bezpečného postupu.

## **Záver**

Cieľom výskumu bolo objasniť význam mediácie v sociálnej práci pri riešení rodinných konfliktov z perspektívy sociálneho pracovníka, mediátora a rodiča. Výsledky ukázali, že mediácia môže v rodinných sporoch plniť viacero funkcií a jej odborný význam sa mení podľa intenzity konfliktu, pripravenosti účastníkov spolupracovať a miery ohrozenia maloletého dieťaťa.

V prípadoch nižšej a strednej konfliktnosti môže mediácia podporovať vecnú komunikáciu, rodičovskú spoluprácu a tvorbu prakticky uskutočniteľnej dohody. Pomáha rodičom oddeliť partnerské nezhody od rodičovských povinností a upriamiť pozornosť na potreby dieťaťa. V takých situáciách plní najmä dohodotvornú, komunikačnú, stabilizačnú a preventívnu funkciu.

Pri vysokej intenzite konfliktu sa možnosti konsenzuálneho riešenia znižujú. Ak pretrváva výrazná nedôvera, mocenská nerovnováha, manipulácia alebo absencia sebareflexie, mediácia nemusí viesť k dohode. Aj vtedy však môže priniesť odborný poznatok o bariérach

spolupráce a o nevhodnosti ďalšieho rokovania. Jej funkcia sa tak môže presunúť od podpory dohody k orientácii v situácii, identifikácii rizík a ochrane účastníkov.

Hlavnú výskumnú otázku možno zodpovedať konštatovaním, že mediácia predstavuje významný, ale podmienené využiteľný nástroj sociálnej práce. Jej prínos nespočíva iba v uzatvorení dohody. Môže podporovať komunikáciu, stabilizovať rodinné vzťahy, predchádzať ďalšej eskalácii a pomáhať pri rozpoznaní situácií, v ktorých je potrebný iný druh odbornej alebo autoritatívnej intervencie.

Podpis dohody preto nemožno považovať za jediné kritérium kvality mediácie. Dohoda, ktorá vznikla pod tlakom, nerešpektuje potreby dieťaťa alebo nie je prakticky uskutočniteľná, nemôže predstavovať úspešný výsledok. Naopak, včasné ukončenie nevhodného procesu môže byť odborne správnym rozhodnutím, ak zabráni ďalšiemu ohrozeniu a umožní rodine prejsť k primeranejšej forme pomoci.

Výskum potvrdil význam najlepšieho záujmu dieťaťa ako základného kritéria mediačného procesu. Potreby a názor dieťaťa majú byť primerane zohľadnené, dieťa však nesmie niesť zodpovednosť za rozhodnutia rodičov. Ochrana jeho bezpečia, stability a zdravého vývinu musí mať prednosť pred formálnym dosiahnutím rodičovského konsenzu.

Významným predpokladom účinnosti mediácie je koordinovaná spolupráca rodičov, mediátora a orgánu SPODaSK. Táto spolupráca musí byť založená na jasnom rozdelení kompetencií, rešpektovaní dôvernosti a zákonných pravidiel poskytovania informácií. Mediácia nemá nahrádzať sociálnu diagnostiku, terapiu, ochranné opatrenia ani rozhodovanie súdu, ale vhodne ich dopĺňať tam, kde existujú podmienky na bezpečné a dobrovoľné rokovanie.

Zistenia zároveň upozorňujú na potrebu systematického preverovania vhodnosti mediácie, ďalšieho odborného vzdelávania mediátorov a rozvoja medziodborovej spolupráce. Dôležité je aj následné sledovanie funkčnosti rodičovských dohôd a zvyšovanie dostupnosti kvalitných mediačných služieb.

Na záver možno konštatovať, že rodinná mediácia má v sociálnej práci významné miesto, ak sa využíva diferencovane a s ohľadom na konkrétnu situáciu rodiny. Jej úspešnosť sa nemá posudzovať iba podľa existencie dohody, ale najmä podľa toho, či proces prispel k bezpečnosti, stabilizácii rodiny a ochrane najlepšieho záujmu dieťaťa.

*Tento článok odporúča na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:  
prof. PaedDr. Peter Jusko, PhD.*

## **Použitá literatúra**

1. BARABASOVÁ, Bibiána a Markéta RUSNÁKOVÁ, 2016. Diagnostika vzťahovej väzby u detí. In: Sborník odborných textů z konference XII. Hradecké dny sociální práce, Hradec Králové 2. až 3. října 2015. Hradec Králové: Gaudeamus, s. 85–96. ISBN 978-80-7435-647-6.
2. BRZOBHATÝ, Robin, 2016. Možnosti participace dětí v mediaci. In: František KUTLÍK, ed. Rodinná mediácia v kontexte aktuálnej právnej úpravy. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, s. 17–31. ISBN 978-80-8132-159-7.
3. CAYER, Michelle, 2022. Children's Participation in Family Mediation: A Review of the Literature. In: Family Court Review. Roč. 60, č. 2, s. 245–262. DOI 10.1111/fcre.1264.

4. EMERY, Robert E., 2012. Renegotiating Family Relationships: Divorce, Child Custody, and Mediation. 2nd ed. New York: Guilford Press. ISBN 978-1-60918-981-5.
5. HENDL, Jan, 2008. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-485-4.
6. HOLÁ, Lenka, 2011. Mediace v teorii a praxi. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3134-6.
7. KUTLÍK, František, 2022. Rodinné konflikty a mediácia – ďalšie umenie možného. Banská Bystrica: SIMARS. ISBN 978-80-973506-4-2.
8. LINCOLN, Yvonna S. a Egon G. GUBA, 1985. Naturalistic Inquiry. Beverly Hills: Sage Publications. ISBN 978-0-8039-2431-4.
9. MÁTEL, Andrej, 2021. Špecializačný vzdelávací program Sociálna kuratela. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny.
10. PARKINSON, Lisa, 2014. Family Mediation. 3rd ed. Bristol: Family Law Publishing. ISBN 978-1-84661-903-8.
11. PEKAROVÁ, Simona, Mária ŠUSTROVÁ, Martin KLEMENT a Jaroslava KRKOŠOVÁ, 2026. Rozvod a jeho psychosociálny dopad na deti v okrese Skalica. Bratislava: Z-F LINGUA, s. 182–192. ISBN 978-80-8177-121-7.
12. PLAMÍNEK, Jiří, 2013. Mediace: nejčastější lék na konflikty. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5031-6.
13. ROBERTS, Marian, 2014. Mediation in Family Disputes: Principles of Practice. 4th ed. London: Routledge. ISBN 978-0-415-65741-9.
14. SLOVENSKO, 2004. Zákon č. 420/2004 Z. z. o mediácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
15. SLOVENSKO, 2005. Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
16. STAKE, Robert E., 1995. The Art of Case Study Research. Thousand Oaks: Sage Publications. ISBN 978-0-8039-5767-1.
17. TRAGALOVÁ, Danuša, 2020. Rodinná mediácia: ako deťom neublížiť rozvodom. 2. dopl. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer SR. ISBN 978-80-571-0199-4.

# **Mladá veda**

## **Young Science**

**ISSN 1339-3189**